

Bæredygtig sikkerhedspolitik – om klimakrisen, krigen, *ubuntu* og feminisme i Afrika

Til Kvindernes Internationale Liga for Fred og Sikkerhed
2. november 2023

Susanne Possing

Talsperson NEJ til Oprustning – JA til Bæredygtig Sikkerhedspolitik (NtO)

Jeg vil sige lidt om, hvorfor vi i NtO bliver ved at plædere for det vi kalder en Bæredygtig sikkerhedspolitik¹, hvad det har med køn at gøre, og derefter komme med et bud på, hvad vi kan lære af kvinder i Afrika, og mere specifikt af afrikanske feminister, der arbejder med konfliktløsning, klima, fattigdom og fred. Og så håber jeg vi kan få en samtale om også, hvad I har af erfaringer i de spørgsmål. I denne tid tror jeg, vi alle har brug for hele tiden at blive klogere.

På FN's generalforsamling i januar 2023 sagde Antonio Guterres:

“Jeg har en særlig besked til producenterne af fossile brændstoffer og dem der hjælper dem med at udvide produktionen og skrabe monsterstore profitter til sig: Hvis ikke I kan slå ind på en troværdig kurs mod netto nul-udledninger i 2025 og 2030 for alle jeres operationer, så skal I ikke være i business.

Det, der er jeres kerneprodukt, er vores kerneproblem. Vi har brug for en genbrugsrevolution, ikke for en selvdestruktiv genoptagelse af fossil brændselsproduktion.”

Hvem FN's generalsekretær taler til her, er klart nok. Om han også lige tænkte på de mere end 6 milliarder mennesker, der ikke lever i Vesten, ved jeg ikke. Det gjorde han nok. Guterres ved godt, at Jorden bebos af tæt på 8,1 milliarder mennesker, og at vi i Vesten kun udgør mindre end en fjerdedel af dem.

Hvorfor nævner jeg det? Det gør jeg for at understrege en af hovedpointerne i vores arbejde: At sikkerhedspolitik i dag ikke kan reduceres til et spørgsmål om sikkerhed for os selv, og slet ikke af den mere klassiske af slagsen: for eller imod NATO, hvordan kan vi som land eller region bygge et adækvat forsvar, det hele med vægt på militære midler. Nej, vi skal søge en sikkerhed, der ikke forgår, men opretholder sig selv – altså er holdbar, det, vi kalder bæredygtig – vi må altså have en politik, der tager højde for *alle* de livstruende og konfliktskabende forhold, der truer kloden i dag.

¹ NEJ til Oprustning – JA til Bæredygtig Sikkerhedspolitik har udgivet pamfletten 'Bæredygtig Sikkerhedspolitik – En nødvendig omtanke' (Marts 2023). Den kan hentes her: <https://nejtiloprustning.dk/wp-content/uploads/2023/03/pamflet-Baeredygtig-Sikkerhedspolitik-NtO-020323.pdf>

Og det er klimakrisen, fattigdommen og den voksende ulighed i verden. Mens mange lande, og ikke mindst NATO og Vesten rustet op militært, kæmper befolkningerne især i det globale syd med voksende ulighed, usigelig fattigdom og mangel på mad og vand, og det nu ekstra i kølvandet på krigen i Ukraine.

Det er ikke deres lande, der udleder den CO₂, der forårsager oversvømmelser og lange tørkeperioder, men det er dem, der først og fremmest rammes af klima- og biodiversitetskrisen. Det betyder konflikter og krige og masseflugt. Alt det udgør mindst lige så alvorlige trusler mod den globale sikkerhed, som den aktuelle krig i Ukraine. Og som det vi nu er vidne til i den krig, som Israel har erklæret mod palæstinenserne i Gaza.

Ligesom vi har fordømt Ruslands invasion i Ukraine, tager vi på det skarpeste afstand fra Hamas' bestialske overgreb på den israelske befolkning. Men ligesom i Ukrainekrigen fastholder vi også her opfordringen til at undgå unødigt oprustning og bare at svare med militære midler, som Israel gør lige nu, med støtte fra USA og Danmark – uden at gøre sig klart hvad man vil EFTER et angreb på Gaza. Israel-Palæstina-konflikten er nærmest et mønstereksempel på, at man ikke har fulgt det som Palmekommissionen talte om i 1982: at der er brug for det, den kaldte en Fælles Sikkerhed, og som vi har taget til os: "... nationer og befolkninger kan kun føle sig sikre, når deres modparter føler sig sikre".

Meget tyder på, at USA med sit militære engagement og sin støtte til Israel er udfordret, befolkningerne går på gaden verden over, og man kan ikke længere regne med, at landene i Mellemøsten, eller de mange lande i det globale syd bakker op – dem, som har stillet sig skeptiske over for Vesten i krigen i Ukraine, og som USA og EU nu udfolder megen aktivitet for at holde sig gode venner med, ikke mindst i Afrika. Af de 120 lande som for nylig stemte FOR en våbenhvile i Gaza var de fleste fra det globale syd.² Mange i den ikke-vestlige verden ved, at den gængse stormagtsrivalisering ikke kan sikre verdens befolkninger en tryk og fredelig fremtid. Konflikterne skal forebygges eller løses, ikke militært, men ved at styrke diplomati og forhandlinger.

Og hvad sker der, hvis vi overser klimaet, den globale ulighed og alle dem der flygter? Vi ved, at alt dette truer vores alle sammen's sikkerhed – på en lige så grundlæggende måde som de nukleare stormagter gør – nemlig med udslettelse af livet på jorden, med kaos og en overlevelseskamp, vi i dag slet ikke kan forestille os omfanget af.

Vi – dvs. især den vestlige kapitalisme og dens fortrinsvis mandlige magtudøvere og apologeter – har troet, vi kunne tæmme naturen, men den slår igen, og forsøget på med det, man med et tilsyneladende neutralt ord kalder 'økonomisk vækst' at kontrollere den,

² <https://www.aljazeera.com/news/2023/10/27/unga-calls-for-humanitarian-truce-in-israel-hamas-war-how-countries-voted>

fører til, at de ressourcer, der er en forudsætning for kommende generationer, svækkes eller ødelægges. Det er selve grundlaget for vores liv, der står på spil.

Og klimakrisen er ikke fremtid. Folk dør af den og flygter fra den her og nu, og det vil kun blive værre. Og truslen forværres af, at uligheden i verden vokser.

Nu får I lige nogle kolde kendsgerninger

Siden 2020 har den rigeste ene procent af verdens befolkning indkasseret næsten 2/3 af al ny velstand. Hvor det i 2021 var 287 millioner, er det i dag 350 millioner mennesker, der hver dag mangler mad og vand. De fattige har ikke noget at stå imod med. Og når de må flygte, fordi de ikke længere kan leve, hvor generationer før dem levede, har de ingen steder at tage hen. Klimaflygtninge accepteres ikke som flygtninge med ret til asyl.

Verden har i dag henved 100 millioner flygtninge. Mere end halvdelen af dem er kvinder. De flygter af alle mulige grunde, krig, fordrivelse, politisk repression. Ifølge Care skete det i 2020 knap 10 millioner gange, at et menneske måtte flygte på grund af krig og konflikt. Det samme skete 30 millioner gange på grund af klimaforandringer og ekstremt vejr.³ De tal vil ikke blive mindre i de kommende år.

I november 2022 skønner UNHCR, at 70 % af internt fordrevne og 40 % af alle flygtninge befinder sig i lande, der anses som meget sårbare for klimaændringer. Og FN's miljøorganisation anslår, at kvinder udgør intet mindre end 80 % af alle klimaflygtninge.

Om dem ved vi, at de lever i ekstrem usikkerhed, og at de jævnligt bliver udsat for overfald, udnyttelse og seksuelle overgreb. Det hele noget, der ofte bliver overset i procedurerne for modtagelse af mennesker på flugt.

Samtidig med at kvinder og piger er mest udsat i klimakrisen, har de færre chancer for at tilpasse sig på grund af deres i forvejen ringere muligheder. Kvinders adgang til lønnet arbejde er globalt set ringere end mænds, og for mange begrænset til usikre, dårligt lønnede jobs i den såkaldte uformelle sektor.

Når krisen rammer, og klimaændringerne fjerner livsgrundlaget, forringes også kvindernes muligheder for at finde måder at sikre deres egen og familiens overlevelse. Så meget desto værre som vi ved, at det de fleste steder er kvinderne, der har hovedansvaret for at sikre omsorg for børn, svage og syge, og for at familier i lokalsamfundet har mad, vand og det nødvendige.

Det er derfor, vi lægger op til at støtte de bevægelser af ikke mindst kvindelige klimaaktivister og småbønder overalt i det globale syd – i Latinamerika, i Asien og i

³ <https://care.dk/det-goer-vi/klima/klimaflygtninge>

Afrika, som yder en enorm indsats for at udvikle små og større brug, der kan beskytte jorden og vandet og skovene. Hvis I er på de sociale medier, så læg mærke til navne som Leah Namugerwa, Vanessa Nakate og Nakabuye Hilda Flavia, alle unge klimaaktivister fra Uganda.

Og til Wanjira Mathai fra Kenya (datter af den desværre alt for tidlige døde Wangari Maathai, der fik Nobels fredspris i 2004, og blev kendt for i 1977 at stifte *Green Belt Movement*, hvor tusindvis af kvinder siden har plantet millioner af træer med det formål at opbygge modstandsdygtighed på land og i by over for miljøødelæggelse og klimaændringer, at styrke især kvinder og piger i at skabe sig en bæredygtig levevej i lokalsamfundene og også på den måde være med til at udvide demokratiet.

I forbindelse med Det afrikanske Klimatopmøde i Nairobi i september i år kom Wanjira Mathai med en vigtig opfordring til, hvordan vi kan støtte de mange klimaaktivister og kvindelige småbønder, jeg lige har nævnt. Hun henvendte sig til regeringer i det rige Nord og gjorde også afrikanske regeringer opmærksom på, at de ikke kan tillade sig at ignorere klimakrisen, herunder at de rige i Nord stadig mangler at leve op til deres forpligtelse om bare de 100 milliarder dollars (om året fra 2020 til 2025) til finansiering af sikring mod klimaforandringerne, som de har lovet⁴: ”Afrika har brug for 579 milliarder dollars i dette årti til at tilpasse sig”, sagde hun og tilføjede:

”Hvis rige regeringer leverer disse midler, vil det betyde jobs, og vi vil kunne øjne værdighed, selvhjulpethed og en levedygtig fremtid for de underforsynede og underudviklede regioner på hele kontinentet. Med den rette indsprøjtning af offentlige og private investeringer kan for eksempel vores småbønder, som har afprøvede og pålidelige løsninger til at opbygge sunde gårde og skove, opskaleres til at tilpasse sig landskabet i Congo-bassinet⁵ og derefter i alle de forskellige økosystemer på kontinentet.”⁶

Med Det Internationale Klimapanel (IPCC) seneste rapport kunne Mathai henvise til, hvordan Afrika opvarmes hurtigere end resten af verden og i et tempo, man der vil have svært ved at tilpasse sig. ”Det er os, det er afrikanerne, der må gå forrest her”, sagde hun. Og understregede: ”Det afrikanske klimatopmøde bør afholdes i *ubuntu*'s ånd, det særligt

⁴ <https://www.oxfam.org/en/press-releases/rich-countries-continued-failure-honor-their-100-billion-climate-finance-promise> I 2020 er der ikke leveret mere end godt 24 af de 100 milliarder – og det som lån, ikke donationer. Alene i Østafrika har tørke og konflikt efterladt 36 millioner mennesker (det svarer til befolkningen i Canada) til ekstrem sult. Oxfam skønner, at der dør to mennesker hvert minut i Etiopien, Kenya, Somalia og Sydsudan.

⁵ På sin vej dræner Congo-floden et område på 3,7 millioner km² kendt som Congo-bassinet. En stor del af det er dækket af rige tropiske regnskove og sumpe. Det er disse økosystemer, der tilsammen udgør Congo-regnskoven. Congo-regnskoven svarer det til arealet af Frankrig, Tyskland og hele Skandinavien til sammen. Det er verdens anden største efter Amazonskoven. Se mere her <https://globalnyt.dk/alle-vil-redde-amazonas-men-hvorfor-taler-ingen-om-verdens-naeststoerste-regnskov/>

⁶ <https://africanarguments.org/2023/09/the-africa-climate-summit-a-matter-of-ubuntu-and-justice/>

afrikanske begreb, der anerkender, at hver enkelt af vores identitet og skæbne er forbundet med alle andres identitet og skæbne. (...) Konsekvenserne af atmosfærisk og oceanisk opvarmning – katastrofale oversvømmelser, lammende tørke, kraftigere og hyppigere orkaner og fordrivelse af titusindvis af mennesker (...) påvirker alle, rige som fattige, uanset hvor i verden du bor.”

Således anvendt på klima- og ulighedskriserne kan vi sige, at *ubuntu* er lidt i familie med det begreb fra Palmekommissionen om *Fælles sikkerhed*, som vi i NtO har gjort til vores: ”... nationer og befolkninger kan kun føle sig sikre, når deres modparter føler sig sikre”.

Magten ligger nye steder nu

Mathai's, de afrikanske småbønders (som jo er kvinder) og de unge klimaaktivisters bestræbelser bør ønskes al mulig fremgang. Og det er også derfor vi taler for, at vi må komme ud over vores indgroede politiske sym- og antipatier og gå imod den nye koldkrigs-lignende opdeling mellem Vest og Øst. Vi bliver nødt til at tage bestik af, hvad der sker i Afrika og i det hele taget i BRICS-landene og andre lande i det globale syd. Magten ligger nye steder nu. Og det betyder noget for de former for sikkerhedsorden, vi skal leve med fremover. Og som ingen af os kender i dag.

Lande som Kina, Argentina, Brasilien, Indien, Indonesien og Sydafrika spiller en større og større rolle i den globale økonomi og på verdensscenen i det hele taget. Det er også dem, der står mere neutralt over for både Ukraine-krigen og Israel-Palæstina-konflikten. De seks lande stod i 2022 for 32 procent af al købekraft i verden – svarende til over 51 billioner dollars. Det er mere end G7-landene: USA, Storbritannien, Canada, Frankrig, Tyskland, Italien og Japan.

Det er altså ikke alene pga. de fallitboer amerikanerne har efterladt i Afghanistan, Irak og Syrien – og til dels den stadigt igangværende krig i Ukraine, at Vestens dominans i verden ligner et overstået kapitel.

Kina har fremlagt en 12-punktsplan som et udspil frem mod forhandlinger i Ukraine-krigen, der ikke er så tosset, som USA og Vesten vil have os til at tro. Indien siger, det ikke er tid til krig. Brasilien afviser at være med i den vestlige oprustning mod Rusland og har nu gjort sig til bannerfører for en våbenhvile i Gaza, Frankrigs Macron taler med Kina. Også Zelenskij vil gerne tale med Xi Jinping.

Vi gør klogt i at vende blikket mod syd og lytte til, hvad både regeringsledere og befolkningerne, og her ikke mindst kvinderne, siger dér. De vestlige medier og topledere m/k taler polariserende om lande i syd (og øst) som 'autokratier', hvad nogle af dem også er. Men det udelukker ikke, at de i mange spørgsmål taler freden op og ikke ned, sådan som man til gengæld gør i de vestlige demokratier, der fastholder 'truslen fra

Rusland' og nu også fra Kina. Netanyahu's seneste: "Det er tid til krig" har kun gjort det hele værre.

Vi kan ikke længere se bort fra dem, der repræsenterer det overvældende flertal af verdens befolkning. Og kriges afslutning og fred forhandles netop mellem fjender, og trods krigen – eller på grund af krigen – er det vigtigere end nogensinde at udbygge fredens og forhandlingens politik.

Vi ved ikke, hvad der kommer til at ske med den verdensorden, som Putins invasion har rystet i sin grundvold, og som den fornyede krise i palæstinenserne kamp for livet i Gaza og på Vestbredden har stillet yderligere spørgsmål ved. Men jeg er sikker på vi vil fortryde det, hvis ikke vi og vores regeringer anerkender – både de kriser befolkningerne står i (som allerede nu er ved at komme tæt på også os i det fredeligere Nord) – og den mulige stabiliserende rolle som de lande i Afrika, Latinamerika og Asien, der faktisk taler for at overholde FN-pagten, kan spille.

Vores konklusion er altså den her:

En bæredygtig sikkerhedspolitik må tage udgangspunkt i befolkningernes sikkerhed, ikke blot i staternes. Den må tage vare på befolkningernes overlevelse og velfærd og ikke mindst på klodens klimatiske beboelighed, ressourcer og biodiversitet. Og den må sætte ind med konfliktløsning og forebyggelse af voldelige konflikter, der kan forhindre folk i at flygte.

Det er netop her, kvinderne kommer ind i billedet

Jeg har nævnt de unge kvindelige klimaaktivister, der planter træer i landsbyerne og bygger videre på det sociale ansvar, kvinderne tager der. Ikke sjældent er det også her, vi finder kvinder, der udvikler sig til lokale konfliktløser. Det ved I nok allerede noget om fra Kvindeligaens arbejde rundt omkring i verden. Men der er fx hirsehandleren Rose Nambuya, en kvinde jeg har skrevet om (i en bog 'Kvindernes land', der udkommer 8. marts næste år), som sammen med andre kæmper i slummen i Kampala for at kunne flytte sin børn væk fra orm og malaria og andre sygdomme der; der er præstedatteren Ruth Ochieng Ojiambo, der med sin organisation Isis-WICCE i Kampala (som nu hedder Women's International Peace Centre) har været med til at støtte og træne kvinder i en række lokalsamfund som konfliktmæglere i stridigheder om jord, fordrivelse eller seksuel vold. Og som bruger erfaringerne derfra i sit internationale arbejde for fred.

Jeg kunne også nævne KICA BER, en gruppe af primært kvinder i en lejr for internt fordrevne i det nordlige Uganda, som efter at borgerkrigen mellem regeringen og Joseph Kony's Herrens Modstandshær havde ramt deres landsbyer, sluttede sig sammen for at finde ud af, hvordan de kan komme videre, når der blev fred, og de kan vende hjem til deres landsbyer.

KICA BER betyder ”Tilgivelse er en god ting, når man har øvet ondt mod dig”.

Kvinderne gik sammen efter det princip, at de unge og stærke hjælper krigsenkerne, de svage og de ældre – også en slags *ubuntu*. De sendte mændene i gruppen af sted (kvinder er der ingen i systemet, der vil forhandle med), og de skaffer sig adgang til nogle marker, dyrker jordnødder, ris og sesam, som de kan leve af OG sælge, så de kan overleve og stå stærkere, den dag de kan vende hjem.

På et helt andet niveau, men også på basis af *ubuntu* arbejder et relativt nyt initiativ, som jeg vil nævne her til sidst. ’African Feminist Collective on Feminist Informed Policies’ er grundlagt i 2022 af tre kvinder: To af dem er fra Uganda og den tredje arbejder som professor i global politik i Manchester, UK, hun hedder Toni Haastrup. De to andre er Rosebell Kagumire, journalist og redaktør af magasinet African Feminism⁷, der dækker hele kontinentet, Rosebell har også undervist på Institute of War and Peace Reporting i London. Og Helen Kezie-Nwoha, der nu leder Women’s International Peace Centre i Kampala, som jeg nævnte ovenfor.

Kollektivet hilser de nye toner fra især kvindelige politikere i Nord om en *feministisk udenrigspolitik* velkommen.⁸ De anerkender feministisk udenrigspolitik som en måde at styre udenrigspolitikken på, især over for det globale Syd; en måde, der kan fremme principper om kvinders rettigheder og ligestilling mellem kønnene der, hvor man arbejder uden for sit eget lands grænser. Og de er også med på, at feministisk udenrigspolitik kan bruges til at stille magten til ansvar. ”Diskussioner om FU giver os mulighed for at kritisere skadelig racistisk, kolonial autoritær og maskuliniseret magt i den overordnede indsats for at opnå kønsretfærdighed” siger de.

Men de peger også på alvorlige mangler i denne feministiske udenrigspolitik. Jeg lister nogle af dem op her, fordi jeg tror, de kan være med til at dreje blikket hen mod oversete muligheder, som vi, der er aktive i civilsamfundet, kan pege på for at skabe nye alliancer, også i det, vi kalder bæredygtig sikkerhedspolitik.

1. Kollektivet her savner afrikanske feministiske perspektiver og lægger op til at gentænke, hvad global politik kan være gennem en feministisk optik. De taler for at bryde med Den Hvide Frelsermentalitet (*White saviourism*) og Nords dominans i udenrigspolitikken. Mexico og Chile er undtagelserne, men ellers er størstedelen af de lande, der forholder til en feministisk udenrigspolitik, lande og folk i det globale Nord. Og mens dens fortalere godt kan tale om Afrika, når de kritiserer mainstream udenrigspolitik for ikke at tænke i baner af køn og kvinders rettigheder, sker det som regel *uden* samarbejde med eller henvisning til afrikanske feministers uafhængige arbejde for deres egen frigørelse.

⁷ <https://africanfeminism.com/>

⁸ <https://africanarguments.org/2023/07/statement-of-intent-on-feminist-informed-policies-abroad-and-at-home/>

2. De understreger, hvordan afrikanske feminister ønsker at komme ud over krav om ligestilling og repræsentation i en politik, der er udviklet og styret af mænd – og hen til aktivt at sætte spørgsmålstegn ved de globale magtdynamikker, især mellem Nord og Syd.

3. De advokerer for, at det er afrikanere og deres historie og erfaringer, der skal ind og præge deres landes fremtid i de internationale systemer. Her fremhæver også de *ubuntu*, altså at jeg findes, fordi du eksisterer, vi har brug for andre for at blive mennesker, vores identitet og skæbne er forbundet med alles identitet og skæbne – som et princip, der åbner op for en mere menneskelig tilgang til udenrigspolitik. Så den også kan bane vej for mere handlekraft og medbestemmelse for Afrikas mest sårbare borgere. Og så de behov, som de marginaliserede flertal i de afrikanske lokalsamfund har, kan blive afspejlet i udenrigspolitikken.

4. De ønsker at udfordre den øgede globale militarisering og henleder opmærksomheden på ofre for militarisme og de eliter, der nyder godt af de globale imperiale militærkomplekser. De tager skarpt afstand fra spredningen af våben, stedfortræderkrige gennem stater og ikke-statslige aktører, som i dag er med til at destabilisere Afrika – ligesom det var tilfældet for et århundrede siden.

5. De peger på hvordan afrikanske og oprindelige folk længe har italesat den rolle, som kolonialismen har spillet i den globale klimakrise (et forhold, IPCC nu har anerkendt i deres 2022 rapport.⁹). De peger på, hvordan det globale flertal i udviklingens navn stadig er efterladt som jordløse, fordrevet eller nægtet midlerne til at komme ud af fattigdommen. De anholder, at det er neo-kolonialismen, der stadig bestemmer over, hvad der bliver sat ind over for klimaet, og hvor det er de værste forurenere, der modsætter sig forslag til ændringer, der kunne vende udviklingen markant.

Og de udpeger den rådende neoliberale økonomiske model til at være kernen i den klimakrise, der bygger på ekstraktivisme (udvindingsindustrien i det rige nord trækker ressourcer ud af Afrika), patriarkalske strukturer og hvidt overherredømme. Og de hævder, at enhver politik – den være sig nok så ligestillingsorienteret, ikke kan udelukke afrikansk feministisk viden, hvis der skal være tale om miljø- og klimaretfærdighed.

6. Kollektivet er ude efter de migrations- og flygtningepolitikker, der pålægges dem af deres egne regeringer, og dem, der pålægges dem af os i Nord. ”De slår os bogstaveligt talt ihjel”, som de siger. Derimod taler de for, at vi skal være opmærksom på feminiseringen i arbejdsmigration (de mange kvinder der søger mod Nord for at søge arbejde), de oversete udfordringer for kvinder, der er på farten, både hjemme og i

⁹ https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg2/downloads/report/IPCC_AR6_WGII_SummaryForPolicymakers.pdf

destinationslandene i Europa og Mellemøsten, og endelig nævner de forpligtelsen til at tackle menneskehandel og moderne slaveri (der i udpræget grad rammer kvinder) på måder, der ikke søger at straffe de sårbare.

7. Og endelig fremhæver de nødvendigheden af at samarbejde i syd-syd netværk. De ønsker som afrikanske feminister ikke bare at deltage i magtens politik, men at bidrage til at kritisere og afkolonialisere den. I dag, hvor vi lever i en multipolær verden er det samarbejde afgørende for at kunne tale for og bedrive det, de kalder feministisk informerede politikker på måder, der afmonterer det hvide overherredømme og fremmer mere fællesskabs- og menneskecentrerede tilgange. Altså igen omtalte *ubuntu*, her med et svirp mod den rige verdens hegemoni. De ser det som en vigtig begyndelse på et egentligt alternativ mod en mere retfærdig verden.

—

Kan jeg konkludere noget? Jeg ved det ikke. Der er meget, vi som civilsamfund og borgere er afskåret fra at gøre. Så meget ved vi. Men hvis ikke dét, vi trods alt kan, tager hensyn til det socialt omfattende arbejde, som kvinderne udfører, og har udgangspunkt i børnenes og familiernes – og mere bredt i befolkningernes behov for sikkerhed for, at de kan få ordentlig mad, drikke, husly, sundhedspleje og skolegang, går det galt.

Dét kan vi advokere for, og vi kan være opmærksom på de kampe og erfaringer, de afrikanske kvinder gør sig. Sammen med de mange unge kvinder i den globale klimabevægelse bærer de, så vidt jeg kan se, kimen til en anden verden i sig: Som fx når aktivister og småbønder planter træer i landbyerne for at tackle klimakrisen, hvor det er omsorgen for befolkningernes ve og vel, der er det styrende – helt modsat de former for sikkerhedspolitik, som råder lige nu og som først og fremmest ruster op militært. Hvor det er *ubuntu og den fælles sikkerhed*, der driver værket – ikke den ene eller den anden positioneren sig i forhold til stormagtsinteresserne.

Jeg slutter her.